

Irena Paradzhik Kovaçiq
Vanja Zidar Shmic

Dallimet ekonomike në Jugosllavinë e parë

Pyetja kyçe

Sa i ka pasqyruar ekonomia e Jugosllavisë së parë dallimet dhe bashkëpunimin mes popujve të cilët kanë jetuar në Jugosllavi?

Tema

Moduli ka të bëjë me dallimet ekonomike dhe zhvillimin në Jugosllavi para Luftës së Dytë Botërore. Ekziston mendimi i përgjithshëm se shtetet në regjione të caktuara me qëllim nuk kanë investuar para në zhvillimin industrial. Qëllimi kryesor i këtij moduli është që nxënësit të mësojnë se kanë ekzistuar dallime të mëdha ekonomike mes regjioneve të ndryshme. Ata duhet ta kuptojnë prejardhjen e zhvillimit ekonomik të Jugosllavisë së “parë”, mosmarrëveshjet dhe stereotipat ekonomikë mes popujve të Jugosllavisë dhe ndikimin e përparimit, respektivisht ngecjet, në jetën e përditshme dhe në shoqëri në tërësi.

Qëllimet

Nxënësit do të pajisen me dije për dallimet ekonomike dhe zhvillimin e Jugosllavisë para Luftës së Dytë Botërore.

Rezultatet e mësimi

- Të fitojë njohuri (t'i kuptojë) dallimet ekonomike mes regjioneve të ndryshme në Jugosllavi.
- Ta krahasojë shkallën e zhvillimit ekonomik dhe zhvillimin mes regjioneve të ndryshme në Jugosllavi.
- Ta analizojë rolin e shteti dhe zhvillimit ekonomik të Jugosllavisë para Luftës së Dytë Botërore.
- Ta vlerësojë efikasitetin ose padobinë e zgjedhjes së dallimeve ekonomike mes regjioneve të ndryshme të Jugosllavisë.

Udhëzime për mësimdhënësin

Mësimdhënësi do t'ua lexojë hyrjen nxënësve dhe ia prezanton temën klasës. Punëtorja ka dy pjesë – pjesa e parë është punë në grupe, ndërsa pjesa e dytë është prezantimi i rezultateve të çdo grupi dhe debat.

HAPI 1: Ndarja në grupe
Grupi 1: INDUSTRIJA
Grupi 2: KOMUNIKACIONI
Grupi 3: BUJQËSIA
Grupi 4: STRUKTURA E PUNËSIMIT

HAPI 2: Mësimdhënësi jep udhëzime për punë në grupe. Secili grup gjithashtu i merr udhëzimet e shtypura.

HAPI 3: Punë në grupe, secili grup i analizon burimet historike dhe u përgjigjet pyetjeve.

HAPI 4: Prezantimi i konkluzioneve dhe burimeve të shfrytëzuara historike

HAPI 5: Debat dhe përfundim. Pas përgjigjes së kësaj pyetjeje, kthehemi në pyetjen kyçe dhe japim konkluzion përfundimtar.

45
minuta

Aktiviteti 1:

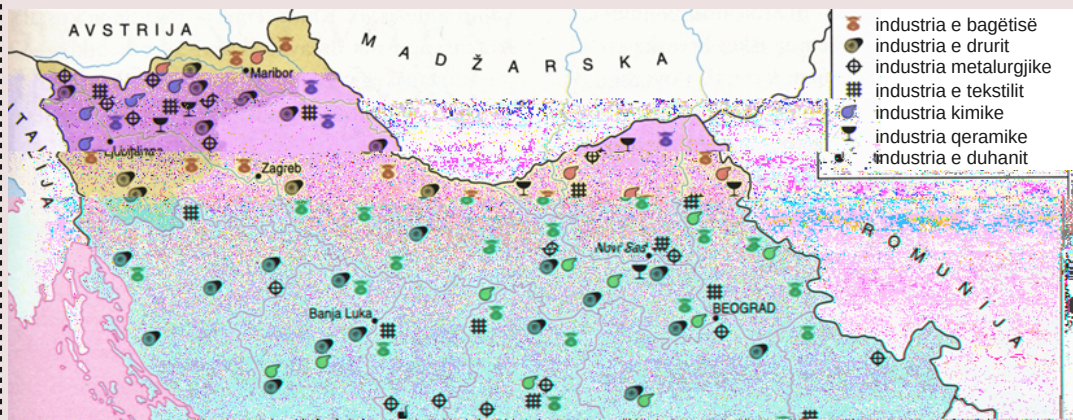
Hyrje

Zona ekonomike jugosllave u zhvillua pas Luftës së Parë Botërore, ndërsa ishte e përbërë nga fusha të ndryshme. Më pak se 10% e njerëzve jetonin nga industria. Xehoret, në të cilat pjesa më e madhe e kapitalit ishte me prejardhje të huaj, gjithashtu luanin rol të rëndësishëm. Klasa punëtore dhe e mesme e paguan çmimin e tranzicionit në shtetin e ri me rritje të madhe të çmimeve, rroga të ulëta dhe papunësi të madhe. Gjithashtu u goditën nga transaksionet financiare dhe unifikimi i

Burimi 1

Industria në Jugosllavinë e parë

Repe, Božo: Sodobna zgodovina: učbenik za 4. letnik gimnazij. Ljubljana: Modrijan 2007. str. 97.

DETYRA:

Me ndihmën e burimeve (tekstit dhe fotografive) krahasoju regjionet më të zhvilluara me regjionet më pak të zhvilluara. Ku vëreheshin dallimet më të mëdha?

Burimi 2

Niveli i zhvillimit industrial dhe arsimimit në Slloveni gjatë hyrjes në përbërje të shtetit të ri – Mbretërisë së SKS.

Kur hyrë në përbërje të shtetit Jugosllav, Sllovenia kishte në dispozicion 275 reparte aktive industriale, duke iu falënderuar industrializimit si proces i vazhdueshëm që nga fillimi i viteve të 20-ta të shekullit. Ishte e vështirë të gjesh njerëz analfabetë në Slloveni. Shkalla e njerëzve që dinin shkrim e lexim ishte mbi 90%.”

. Lazarevi , Razkorak med razvitimi in nerazvitimi – zaviralni dejavnik modernizacije Jugoslavije?, Prispjevki za novej o zgodovino, In titut za novej o zgodovino, Ljubljana 2002, str.

78

Burimi 3

Niveli i zhvillimit industrial të Kosovës në Mbretërinë e SKS.

“Në Kosovë nuk kishte gjurmë të procesit të industrializimit si proces i vazhdueshëm. Në harkun kohor mes dy luftërave botërore, në Kosovë u zhvilluan rreth 25 ndërmarrje të cilat kishin karakter industrial. Prej të cilave, 10 mullinj, 2 xeherore, 3 reparte për përpunimin e lëkurës, 5 reparte për përpunimin e metaleve dhe 3 centrale elektrike. Bujqit jetonin në varfëri ekstreme, duke prodhuar sipas parimeve autarkike duke prodhuar vetëm për plotësimin e nevojave të veta jetësore. Krahas kësaj, në krahasim me situatën në Slloveni, në Kosovë thuajse askush nuk dinte të shkruajë e të lexojë”.

. Lazarevi , Razkorak med razvitimi in nerazvitimi – zaviralni dejavnik modernizacije Jugoslavije?, Prispjevki za novej o zgodovino, In titut za novej o zgodovino, Ljubljana 2002, str. 78

Aktiviteti 2:

Punë në grupe

Grupi 1. INDUSTRIA

Burimi 4

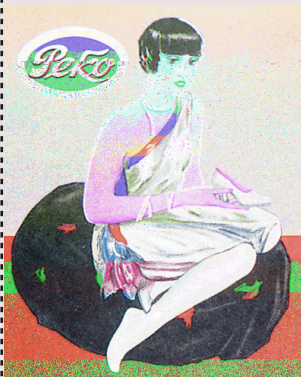
Pllakat i fabrikës Saturnus në Lubjanë, shoqatë aksionare për prodhimin teneqes, i shkruar në tre gjuhë zyrtare

Slovenska kronika XX. stoletja 1900 – 1941. Ljubljana: Nova revija 1995. str 359.

Burimi 5

Reklamë e fabrikës së këpucëve Peko

Slovenska kronika XX. stoletja 1900 – 1941. Ljubljana: Nova revija 1995. str 358.

Burimi 6

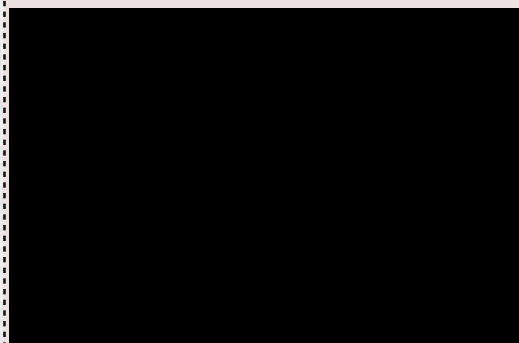
Reklamë e birrarisë

B. Repe, Sodobna zgodovina: u benik za 4. letnik gimnazij, Modrijan, Ljubljana 2007, str. 115

Burimi 7

Tregu i Sarajevës

Hielscher, Kurt: Kraljevina SHS. Knjižara Vera v Ljubljani, 1926

DETYRA:

Me ndihmën e kësaj harte, përcaktoni degët kryesore të industrisë në Jugosllavinë e parë. Përcaktoni cila degë industriale mbizotëronte në Jugosllavinë e parë.

Burimi 8

Tregu i Lubjanës, Drava banat (Slloveni) rreth Luftës së Dytë Botërore

N. idov, Ljubljanski ivilski trg, odsev prostora in asa (1920–1940), Ljubljana 1994, str. 125, original u vlasni tvu Ljubljanske tr nice

Burimi 9

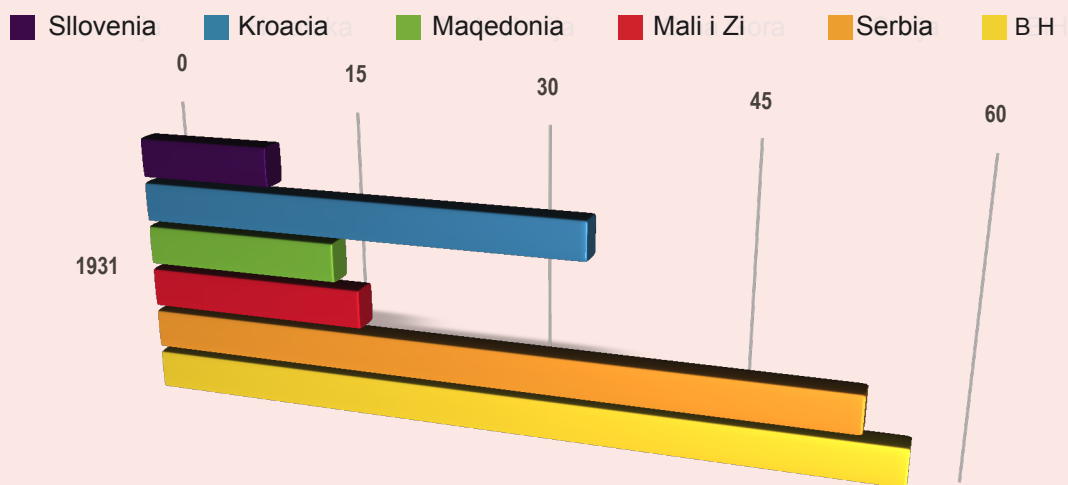
Tregu i Prizrenit, Kosovë

K. Hielscher, Kraljevina SHS, Knjižara Vera v Ljubljani, 1926.

Burimi 10

Shtimi natyror i popullsisë në të gjitha zonat e Jugosllavisë së parë në përqindje, regjistruar në vitin 1931.

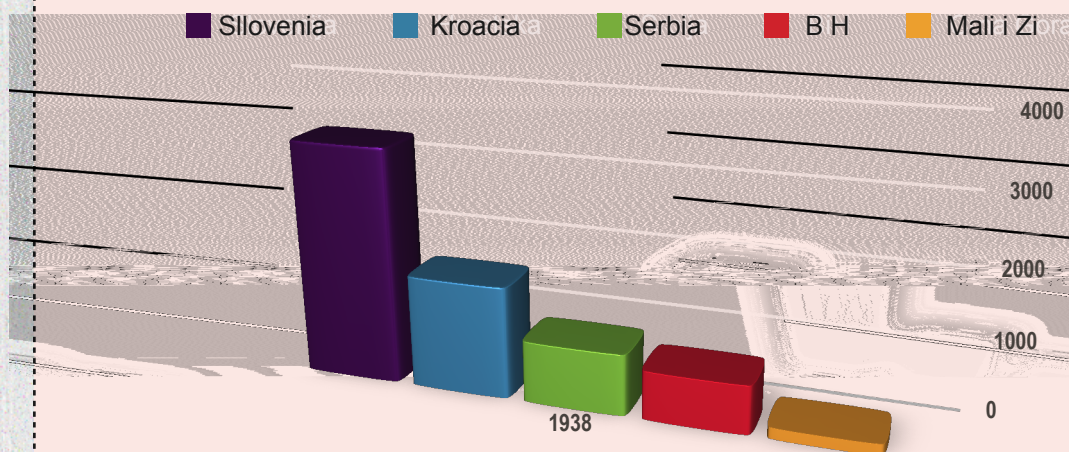
M. Mirkovi , Ekonomska struktura Jugoslavije 1918–1941, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb 1950, str. 17

DETYRA:

Përcakto në cilët pjesë të Jugosllavisë së parë niveli i shtimit natyror të popullsisë ishte më i lartë.

Burimi 11

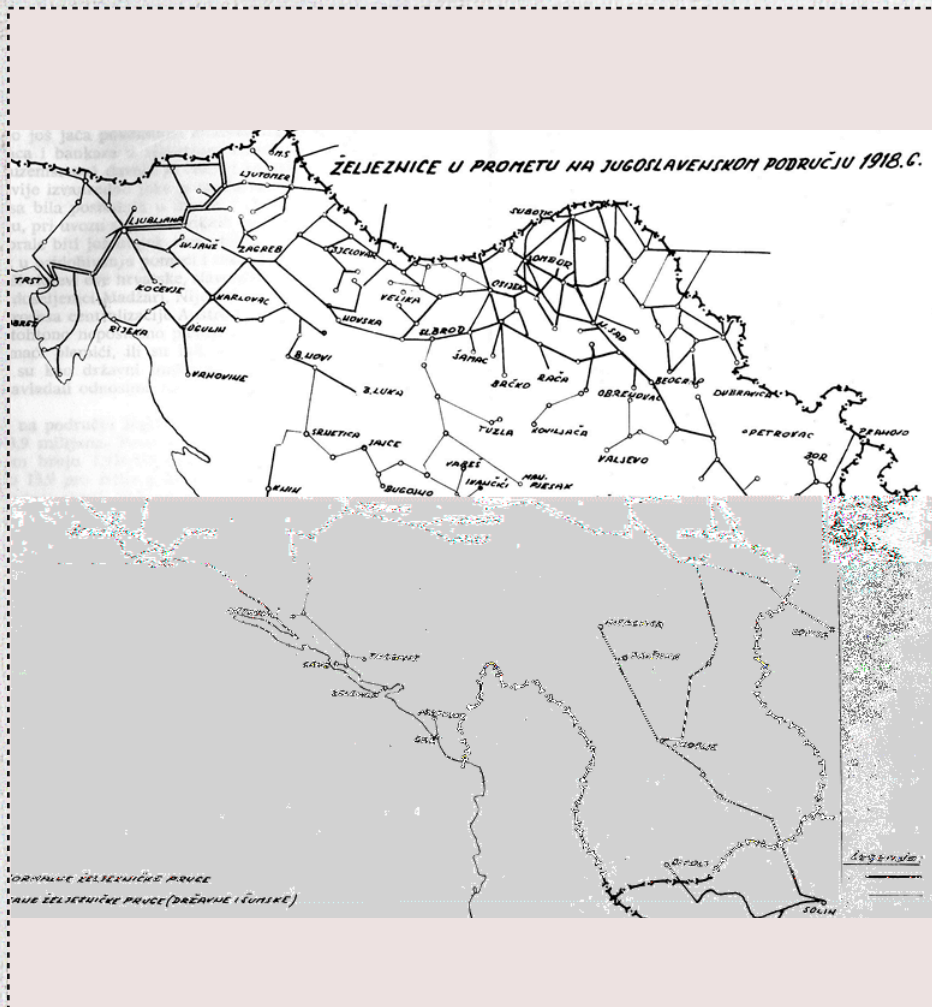
Vlera e prodhimit industrial për krye banori në vitin 1938 (në dinarë)

Mirković, Mijo: Ekonomska struktura Jugoslavije 1918 – 1941. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske 1950. str 17.

DETYRA

Krahaso burimet. Si ndikoi zhvillimi industrial në zona të caktuara në shtimin natyror të popullsisë? Sqaroje përgjigjen tënde.

Burimi 3

Komunikacioni rrugor

www.siol.net/tv/naj_gledano/2011/04/kdo_neki_tam_poje.aspx (10. 5. 2013)

Burimi 4

Familja – fëmija në djep në gomar, Bushovica (Bosnje dhe Hercegovinë)

K. Hielscher, *Kraljevina SHS*, Knji ara Vera v Ljubljani, 1926.

Burimi 5

ZHVILLIMI I RRUGËVE

“Zhvillimi i infrastrukturës rrugore ishte shumë i ngadalshëm, krahas betonit vendas, repartëve të asfaltit, fuqisë së mjaftueshme të punës, papunësisë afatgjate pas krizës, dhe papunësisë së gjatë, kronike të popullsisë rurale. Disa drejtime kryesore (Zagreb – Beograd, Beograd – Shkup, rrugët kryesore në Serbi, Mal të Zi, Kroaci, Vojvodinë, Bosnje dhe Maqedoni) ishin në gjendje mjaft të keqe dhe shpesh të rrezikshme për jetën. Duke e pasur parasysh atë që nevojat për rrugë ishin më të mëdha sesa ndërtimi i tyre, automjetet shpesh duhej të shkonin nëpër rrugët e rrezikshme për jetën. Në disa pjesë, udhëtarët duhej të dalin nga automjetet dhe në këmbë t'i kalojnë disa vende të rrezikshme. Ishin të detyruar të kalojnë nëpër mjegulla me pluhur në hapësirat e rrafshëta të mbushura me rërë gjatë periudhave të thata. Gjatë sezoneve me shi ngecnin në baltë dhe rërë të imët dhe duhej të kërkojnë ndihmën e buajve që t'i tërheqin”.

M. Mirkovi , *Ekonomska struktura Jugosllavije 1918–1941*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb 1950, str. 116

Burimi 6

Fotografia e Lubjanës e vitit 1903 me arritjen më të re të teknologjisë – tramvajin.

Slovenska kronika XX. stoletja 1900 – 1941, Nova revija, Ljubljana 1995. str 17.

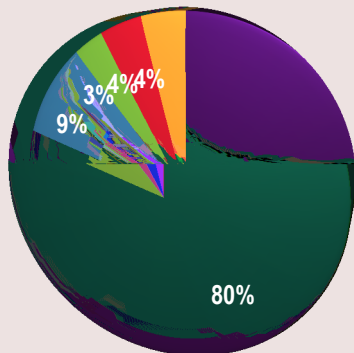
DETYRA:

Me ndihmën e burimeve të dhëna, sqaroi në çfarë gjendje ishin rrugët e Jugosllavisë në periudhën mes dy luftërave botërore. Si ndikuan këto kushte në zhvillimin ekonomik?

Burimi 1

Personat e punësuar sipas profesioneve kryesore në vitin 1921

- Bujqësia, blegtoria, pylltaria dhe peshkimi
- Industria dhe qarkullimi
- Tregtia, kreditë dhe qarkullimi
- Shërbimet publike, ushtria dhe profesionet e lira
- Profesionet e tjera dhe personat pa profesione

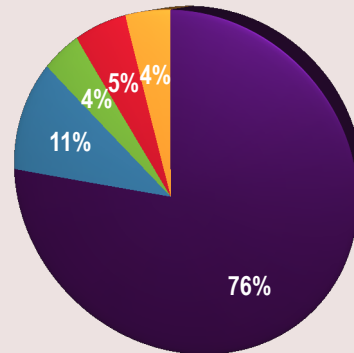

M. Mirković, *Ekonomska struktura Jugoslavije 1918 – 1941*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb 1950. str 18.

Burimi 2

Personat e punësuar sipas profesioneve kryesore në vitin 1931

- Bujqësia, blegtoria, pylltaria dhe peshkimi
- Industria dhe qarkullimi
- Tregtia, kreditë dhe qarkullimi
- Shërbimet publike, ushtria dhe profesionet e lira
- Profesionet e tjera dhe personat pa profesione

M. Mirković, *Ekonomska struktura Jugoslavije 1918 – 1941*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb 1950. str 18.

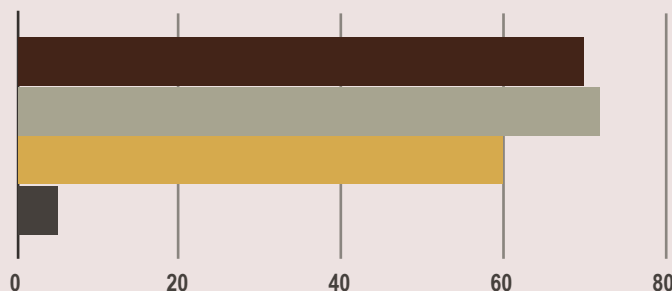
DETYRA:

Cila degë ekonomike e punësonte numrin më të madh të popullsisë? Cila degë ekonomike, në krahasim e vitin 1921, shënon rritje më të madhe të punësimeve?

Burimi 3

Struktura bujqësore e Jugosllavisë

- < 2 ha
- 2 - 5 ha
- 5 - 20 ha
- 20 - 60 ha

M. Mirković, *Ekonomska historija Jugoslavije*. Zagreb: Informator - Zagreb 1968. str 322.

Burimi 4

Regjistri i amvisërive fshatare në Jugosllavi

“Regjistri i parë dhe i vetëm i amvisërive të fshatit në Jugosllavi u bë në vitin 1931. Rezultatet nuk ishin adekuate sepse përfshihej vetëm 42% e hapësirës jugosllave (10,6 milionë hektarë). Nuk ka të dhëna për hapësirat tjera (58% ose 14,3 milionë hektarë), nuk ka të dhëna si ishin këto hapësira ose cili ishte potenciali i tyre ekonomik. (...) shumica e fermave, me sipërfaqe prej 2 ha ose më pak, ishin në Dalmaci, Mal të Zi, Kroaci dhe Slloveni. (...) Pronat fshatare të kësaj madhësie shfrytëzoheshin shumicën e tokës së tyre për kultivim, andaj sipas kësaj ishte e vogël për kultivimin e kafshëve”.

M. Mirković, *Ekonomska struktura Jugoslavije 1918–1941*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb 1950, str. 38-39

DETYRA:

Analizoje tabelën dhe cakto cilat prona fshatare, sipas madhësisë së tyre, ishin mbizotëruese në Jugosllavinë e parë. Si ndikonte madhësia e pronës në jetën e familjeve fshatare?

Burimi 5

Shtëpi fshatari afër Ilixhës (B H)

K. Hielscher, *Kraljevina SHS*, Knji ara Vera v Ljubljani, 1926.

Burimi 6

Fermë në Pavlovac, Kroaci

K. Hielscher, *Kraljevina SHS*, Knji ara Vera v Ljubljani, 1926.

Burimi 7

Çift demash, Ohër, Maqedoni

K. Hielscher, *Kraljevina SHS*, Knji ara Vera v Ljubljani, 1926.

DETYRA

Me ndihmën e burimeve sqaro si dukej jeta e fshatarit. Në cilën mënyrë fshatarët në Jugosllavinë e parë e punonin tokën e tyre?

Mësimdhënësi i inkurajon nxënësit që të ndihmojnë të formulohet konkluzioni. Ata përpiqen t'u përgjigjen pyetjeve vijuese:

1. Cilat ishin dallimet ekonomike mes regjioneve të ndryshme të Jugosllavisë?
2. Cilat ishin shkallët e zhvillimit ekonomik dhe përparimit mes regjioneve të ndryshme në Jugosllavi?
3. Cili ishte roli i shtetit në zhvillimin ekonomik në Jugosllavi para Luftës së Dytë Botërore?
4. Cili ishte efektiviteti apo padobia e zgjidhjes së dallimeve ekonomike mes regjioneve të ndryshme të Jugosllavisë?

PËRGJIGJE:

1. Shumica e industrisë ishte në Veri dhe Verilindje, kryesisht kompani të vogla industriale dhe tregtare.
2. Zhvillimi i industrisë u pengua nga lidhjet e këqija të komunikacionit, veçanërisht drejt veriut dhe jugut.
3. Pjesa më e madhe e popullsisë jetonte nga bujqësia, kryesisht në prona të vogla. Masat më të rëndësishme ishin Reforma Agrare dhe pezullimi i raporteve feudale, gjysmëfeudale dhe koloniale. Reforma u zbatua ngadalë në mënyrë jokonsistente.
4. Pjesëmarrja e fuqisë punëtore femërore u rrit, sepse ata përfaqësonin fuqinë më të lirë punuese.

Në fund mësimdhënësi nxënësve u tregon edhe një burim dhe e bën përfundimin – është sublimin i asaj që nxënësit është dashur ta hetojnë gjatë analizës së burimeve për industrinë jugosllave.

“Ekzistonin tre degë të ndryshme dhe kundërshtuese: borgjezia serbe e eksploatonte hegjemoninë politike, politikën e lirë fiskale, huat, investimet, ndërmarrjet shtetërore, spekulimet me obligacionet dhe provizionet për ushtrinë; Kroatët mundoheshin ta kontrollonin kapitalin financiar, ndërsa slovenët e shfrytëzuan tregun e madh jugosllav dhe lëndët e para të lira për industrinë e tyre të përpunimit”.